

В. М. Гуцуляк

Медична географія

МЕДИЧНА ГЕОГРАФІЯ – наука, що вивчає вплив середовища на здоров'я людини, а також закономірності територіального поширення хвороб та патологічних станів. Об'єктом вивчення М. г. є геосистема «довкілля–стан здоров'я людини». Фактори навколиш. середовища можуть мати як позитив., так і негатив. значення, тобто стимулювати здоров'я або спричиняти хвороби. Під час мед.-геогр. дослідж. враховують думку, що усім люд. хворобам притаманна геогр. та екол. мінливість; немає єдиної причини для всіх хвороб; М. г. дає важливий матеріал для етіології хвороб. У М. г. виокремлюють структурні підрозділи: нозогеографію, мед. ландшафтознавство та мед. країнознавство. Нозогеографія вивчає ареал поширення окремих нозол. форм (хвороб) і причини цього поширення. Мед. ландшафтознавство досліджує вплив природ. компонентів (рельєфу місцевості, зокрема висоти над рівнем моря, характеру клімату, вод, ґрунтів, гірських порід, особливостей рослин. і тварин. світу) на здоров'я людини, характерні риси ландшафтів та їхніх морфол. одиниць соц.-природ. комплексів, а також антропоген. змін природно-територ. комплексів. На основі цих дослідж. проводять відповідне картографування та розробляють методи й засоби покращення стану довкілля. Мед. країнознавство вивчає мед.-геогр. особливості територій окремих держав та їхніх адм. одиниць. Його гол. завдання – мед.-геогр. характеристика територій, виявлення особливостей організації служби охорони здоров'я, встановлення причин захворювань та створення рац. системи мед. обслуговування населення. М. г. почала формуватися в 19 ст. Нім. учений К. Фукс у книзі «Medizinische Geographie» («Медична географія», Берлін, 1853) визначив її як науку, за законами якої на Землі поширюються хвороби (нозології). Він також увів поняття «геогр. нозологія» і «нозол. географія». Перші мед.-геогр. праці належали переважно лікарям (нім. епідеміологу А. Гіршу, франц. військ. лікарю Ж. Будену та ін.). Лише у 1940-х рр. географи долучилися до розроблення питань М. г. У Німеччині під керівництвом Е. Розенвальдта 1952–57 опубліковано 3-том. атлас поширення епідем. хвороб у світі, в якому відображено не тільки нозоареали, але й фактори, що зумовлюють поширення хвороб. Подібну роботу видано 1950–55 Амер. геогр. товариством. Учений Ж. Мей зазначав, що М. г. досліджує взаємозв'язок між патоген. формами (виникненням хвороб) і геогр. факторами. Укр. лікар С. Подолинський у праці «Життя і здоров'я людей на Україні» (Женева, 1878) вказував, що

здоров'я залежить насамперед від стану природ. середовища, харчування тощо. В. Кубійович в «Атласі України й суміжних країв» (Л., 1937) подав карти заг. смертності населення, зокрема дітей. У СРСР мед.-геогр. дослідж. проводили О. Шошин (1962), О. Авцин (1972), А. Воронов (1981), О. Райх (1984), О. Чаклін (1986) та ін. У цей період сформувалися вчення про природно-осередк. хвороби та ландшафтну епідеміологію (Є. Павловський), біохім. ендемії (О. Виноградов) тощо. Новий етап мед.-геогр. дослідж., що розпочався після здобуття Україною незалежності, характеризується посиленням екол. підходу до аналізу та оцінювання території. За допомогою картогр. моделювання розроблено системну концепцію мед.-геогр. аналізу. 1995 у Києві видано мед.-геогр. атлас України (В. Барановський, В. Шевченко та ін.). Здійснено аналіз екол.-геогр. передумов поширення захворювань населення (нозологій), їх територ. диференціації, географії служб охорони здоров'я. Відомим центром мед.-геогр. дослідж. є Чернів. університет, де сформувалася та діє наук. школа під керівництвом В. Гуцуляка. На основі аналізу показників техноген. забруднення й здоров'я населення розроблено методику та здійснено оцінку мед.-екол. ситуації окремих територій. Уперше в Україні проведено дослідж. на ландшафтно-геохім. основі та виділено ландшафтні нозотопи. Попри зазначені наук. досягнення М. г. ще існує низка регіонал. проблем, зокрема комплекс. мед.-геогр. оцінки і районування території України.

Рекомендована література

1. Воронов А. Г. Медицинская география. Общие вопросы. Москва, 1981;
2. Шевченко В. А. Медико-географическое картографирование территории Украины. К., 1994;
3. Гуцуляк В. М. Медична географія: екологічний аспект. Чц., 2008.

Бібліографічний опис:

Медична географія / В. М. Гуцуляк // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-66065>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).